

ÚVOD

Vážení čitatelia,

vstupujeme do deviateho ročníka existencie nášho časopisu Lingua et vita. Aj v prvom polroku 2020 sa sústreďíme v rámci nášho úvodu na vybrané významné výročia narodení osobností slovenskej (poprípade európskej a svetovej) kultúry. K takýmto vybraným osobnostiam patria: Andrej Sládkovič (200), Peter Jaroš (80), Jozef Mihalkovič (85), Peter Pišťánek (60). Okrem iného Matica slovenská vyhlásila tento rok za Rok národnej identity 2020. V tejto súvislosti pripravuje sériu podujatí a aktivít pre všetky generácie vo všetkých regiónoch Slovenska, ktorými Slovákom pripomenie najdôležitejšie výročia a udalosti v dejinách slovenského národa. Okrem 200. výročia narodenia Andreja Sládkoviča sme si v máji pripomenuli 75. výročie ukončenia druhej svetovej vojny, v júni zase 100. výročie podpísania Trianonskej zmluvy a v júli 140. výročia narodenia Milana Rastislava Štefánika.

„Rok 2020 je z pohľadu divadelnej histórie výnimočný. Pripomenieme si 100. výročie založenia Slovenského národného divadla (1. marca 1920) i 190. výročie uvedenia prvého ochotníckeho predstavenia na našom území (22. augusta 1830 v Liptovskom Mikuláši),“ uviedol rezort kultúry v návrhu. Upozornil zároveň, že v roku 2020 majú okruhle výročia i viacerí umelci, ktorí sa výrazne podpísali pod vývoj divadelného umenia na Slovensku. Návrh vyhlásiť rok 2020 za Rok slovenského divadla vychádza z deklarovaného zámeru v programovom vyhlásení vlády i konkrétnej úlohy, ktorú vláda schválila v rámci Akčného plánu realizácie Stratégie rozvoja kultúry SR na roky 2018 – 2020.

- **Andrej Sládkovič** (*30. 03. 1820 Krupina – †20. 04. 1872 Radvaň, Banská Bystrica), **200. výročie narodenia**. V roku 1840 začína Sládkovič svoje štúdium na bratislavskom lýceu. Počas svojho pôsobenia v Bratislave patrila medzi stúpencom Ľudovíta Štúra. V roku 1841 začína pôsobiť v spolku Ústav reči a literatúry česko-slovenskej (založenej v r. 1837). Jeho literárne začiatky sa datujú práve od jeho pôsobenia v Bratislave. V roku 1842 publikuje v Nitrianskom almanachu básne *Potecha*, *Ctibor* a *Hlas k Nitře*. V tomto období začína používať pseudonym Sládkovič. V roku 1843 odchádza na štúdiá do Halle, kde sa zaoberá filozofiou a teológiou. Zoznamuje sa s Heglovou filozofiou, ktorá ho neskôr ovplyvnila v otázkach národnej a ľudskej existencie. Svoje vnímanie prejavuje v roku 1844 v básni *Sôvety v rodine Dušanovej*. Po návrate z Halle začína väčšmi tvoriť. V almanachu Nitra a v prílohe Orol Tatranský vychádzajú jeho básne *Nehaňte ľud môj*, *Krajanom*, *Mládenec* a ďalšie. Začína pracovať ako vychovávateľ v rodine Pavla Bezegha v Rybároch. Neskôr práve vďaka jeho nešťastnej láske k Márii Pišlovej napísal Sládkovič jedno z najkrajších diel slovenskej ľúbostnej poézie, *Marína* (1846).
- **Peter Jaroš** (22. 01. 1940 Hybe), **80. výročie narodenia**. Zaraďuje sa do strednej generácie slovenských prozaikov. Je autorom mnohých noviel a románov, rozhlasových hier, filmových scenárov a jednej knižky pre deti a mládež. Literárne diela začal publikovať od polovice 50. rokov v študentskom časopise *Tribúna mladých*, potom v časopisoch *Mladá tvorba* a *Slovenské pohľady*. Písal poéziu i prózu, hlásil sa k inšpirácii slovenským nadrealizmom a českým poetizmom. Napokon sa zamerlal na písanie prózy, neskôr aj na filmové a televízne scenáre. Romány *Tisícročná včela*. Do prózy okrem iného integroval citácie novinových správ, čo je jeden z postupov postmodernizmu, sny, predstavy, neskutočné javy a zázraky, ktoré sú zasa znakom magického realizmu. Jeho generačný román, ktorý mapuje ságu rodu Pichnadovcov v období rokov 1887 až 1917 *podobnú životu či práci včiel v úli*, je epickou metaforou slovenského života, tisícročného trvania slovenského národa v často nežičlivom historickom priestore. *Tisícročná včela* je výnimočné literárne dielo, ktoré je jedným z najlepších slovenských románov 20. storočia. Podľa románu napísal scenár k filmu Juraja Jakubiska *Tisícročná včela*. Film sa stal divácky najúspešnejším slovenským

filmom desaťročia (v kinách ho videlo milión ľudí, vysokú sledovanosť mala aj štvordielna televízna verzia) a získal viaceré významné medzinárodné i domáce ocenenia.

- **Jozef Mihalkovič** (*30. 01. 1935 Veľké Kostoľany), **85. výročie narodenia**. Mihalkovičove básnické začiatky sú nerozlučne spojené s avantgardným literárnym časopisom *Mladá tvorba* a generačnými druhmi Jánom Stachom, Ľubomírom Feldekom, Jánom Ondrušom a Jánom Šimonovičom. Vstúpili do slovenskej poézie na prelome 50. a 60. rokov ako básnici nového senzualizmu, výraznej a konkrétnej metaforickosti pod označením trnavská skupina alebo konkretisti. Určujúcim znakom jeho tvorby je látkovosť a dôraz na priame zachytenie javov a dejov, čo by sme mohli nazvať aj ako zachytenie reality. K týmto javom a dejom prechováva básnikov lyrický subjekt silné citové puto, najčastejšie založené na nostalgii (ak ide o veci minulé) či jemnej melanchólíi a smútku z pomaly plynúceho a tým pádom mŕňajúceho sa času (v prípade lyrických momentiek, impresií). Tieto črty sa prejavujú už v jeho prvých básňach *Lútosť* (1962) a *Priložím*, v ktorých sa postupne presúva ťažisko z vonkajšieho sveta, v ktorom lyrický subjekt pociťuje chlad, do sveta vnútorného, reprezentovaného spomienkami na detstvo. V ďalších dvoch zbierkach – *Kam sa náhlite* (1974) a *Približné položenie* (1978) – sa mení priestorové určenie Mihalkovičových textov, presúvajú sa z prostredia dedinského do mestského. Mihalkovičova poézia je jednoznačne antropocentrická.

Radi by sme upriamili pozornosť na blížiacu sa konferenciu *Literatúra – mesto – Bratislava (po roku 1918)*, ktorá sa bude konať 5. novembra 2020 v Bratislave. „*Sníva sa mi, že za prvou Bratislavou je druhá, celkom iná. Po tej chodím. Nikdy sa mi tam nič neprihodí, nikoho nestretnem, len chodím a som šťastný*“ (Vilikovský, P. Kôň na poschodí, slepec vo Vrábľoch). Tematické okruhy konferencie: 1. Literatúra mesta: predpoklady, podmienky, teórie, realizácie. 2. Literárna Bratislava: Bratislava v slovenskej poézii a próze po roku 1918; Bratislava v nefikčných žánroch: literatúra faktu, memoáre, esejistika; Bratislava a literatúra pre deti a mládež: medzi príbehom a poučením; Bratislava a zločin: pitaval, detektívka, kriminálny román; Bratislava v stredoeurópskych literatúrach. 3. Mesto – slovenské mesto – Bratislava v iných druhoch umenia.

PhDr. Roman Kvapil, PhD.
výkonný redaktor